

NINA • NIKU

FAKTA

Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen miljøvernforskning. Stiftelsen har ca. 210 ansatte (1994) og omfatter NINA - Norsk institutt for Naturforskning og NIKU - Norsk institutt for kulturminneforskning. FAKTA-ark gir populariserte sammendrag av publikasjoner fra stiftelsen.

Nr. 21 — 1996

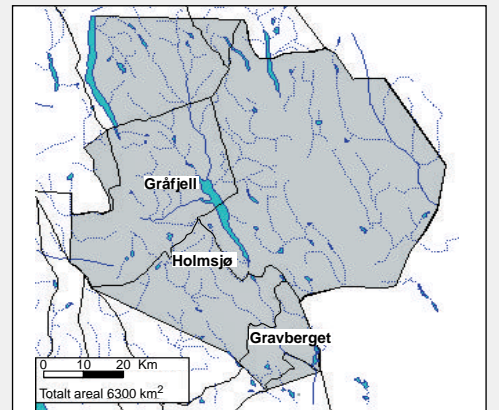
Skytefelt og skader på vilt

FORSVARET har skissert tre alternativer øst i Hedmark for Regionfelt Østlandet (RØ): Gravberget, Gråfjell og Holmsjøen. Det dreier seg om et skyte- og øvelsesfelt på 250 km² som vil være i bruk ca. 45 uker i året, hovedsakelig på dagtid.

I en rapport konkluderer NINA med at alternativ Gravberget vil gi minst skadevirkninger på hjortevilt og rovvilt, mens Gråfjell-alternativet vil gi de største skadevirkningene.

NINA har rangert alternativene blant annet ved å sammenstille hjorte- og rovviltets biotopkrav, områdebruk og utbredelse. Artenes påvirkning av menneskelig aktivitet og fysisk båndleggelse av areal er også vurdert.

Kartet viser de tre områdene i Hedmark som er vurdert med tanke på skyte- og øvelsesfeltet Regionfelt Østlandet.

Forsvarets planer om Regionfelt Østlandet:

Gråfjellet gir største konsekvenser for bjørn

Blant de tre alternativene viste bjørnene en klar preferanse for Gråfjellet som hi-område. Hele 26 prosent av 38 aktive hi innenfor bjørnens kjerneområde Hedmark ble funnet her.

NESTEN ALLE BJØRNENE i Hedmark er hannbjørner, men siden hannbjørner og binner har samme krav til hiplasser, kan vi anta at Gråfjellet også blir viktig som hi-område for binner i framtida. Dette alternativet har en vesentlig lavere veitethet enn de to andre alternativene, noe som bidrar til å øke dets kvalitet som hi-område. Valg av Gråfjellet vurderes derfor som det alternativet som vil gi de største konsekvensene for bjørn.

Holmsjøen og Gravberget

Holmsjøen og Gravberget ble brukt som forventet som hi-område. Én radiomerket bjørn foretrakk Gråfjell og en annen Holmsjø. Det er vanskelig å skille klart mellom Holmsjø og Gravberget som det minst negative alternativet for bjørn. Hvis nærheten til elg om våren er viktig for bjørnen, vil Holmsjøen være viktigere enn Gråberget. Holmsjø-alternativet her dessuten potensielt bedre hi-områder for bjørn enn Gråberget.

Ulv, gaupe og elg

For ulv er områdene vurdert som likever-

Innenfor bjørnens kjerneområde i Hedmark ble hele 26 av 38 aktive hi funnet på Gråfjellet.

Foto: RUNE BJØRNSTAD

områder for gaupe, mens Holmsjø-alternativet har det beste vinterområdet for gaupe, på grunn av sin bedre tilgang på rådyr og øvrige byttedyr.

I en totalvurdering hvor både trekkområder, sommerområder og vinterområder for elg er vurdert, kommer Gråfjell ut som det antatt viktigste området for elg, men det er her små forskjeller mellom de

dige når det gjelder sommerområder, mens Holmsjø- og Gråfjell-alternativet har betydelig større potensial enn Gravberget som vinterområde for ulv. Likeledes er områdene vurdert som likeverdige som sommer-

områdene. Gravberget er det viktigste trekkområdet, mens både Gråfjell og Holmsjø-alternativet tilbyr elgen bedre vinterbeiter. Sommerbeitet er best i Gråfjell-alternativet.

Konsekvenser av Regionfelt Østlandet

BJØRN

SOMMERSTID er bjørnene påvirket av menneskelig aktivitet, både i form av trafikk på veier og bebyggelse. Effekten øker med økende aktivitet, dvs. er større for riksvei enn for små skogsbilveier og større for tettbebyggelse enn for enkle hus. Selv om bygging av flere veier og anlegg i forbindelse med et eventuelt RØ vil forringe biotopens kvalitet i nærheten av veiene, vil dette sannsynligvis bare gi en effekt i perioder med aktivitet, for eksempel ved større militærøvelser.

Forstyrrelser av bjørn i vinterhalvåret har langt alvorligere konsekvenser enn forstyrrelser i sommerhalvåret. I hi-perioden er bjørnene ømfintlige for menneskelig aktivitet og flytter ofte etter forstyrrelser. Dette har klart negative konsekvenser for reproduksjonen, fordi drektige binner som flytter hi, ofte mister avkommet; derfor kan militære øvelser om vinteren ha stor negativ effekt der det finnes flere hi, særlig i områder med binner.

Vi kan forvente at bjørnestammen i Hedmark vil øke enten RØ blir utbygget eller ikke.

ULV

GRAVBERGET er ikke et potensielt viktig vinterområde for ulv, på grunn av liten elgtetthet. Både Holmsjø-alternativet og Gråfjell-alternativet er bedre helårsområder for ulv. En eventuell økning i ulvebestanden kan derfor medføre at det etableres dyr i disse områdene. Det er liten grunn til å anta at opprettelse av et regionfelt vil være avgjørende for ulvestammens videre utvikling.

GAUPE

EN GAUPES LEVEOMRÅDE er i dag betydelig større enn størrelsen på et regionfelt. På denne bakgrunn, og med tanke på at det ikke finnes vesentlige bestander av rådyr innenfor noen av alternativene, synes det ikke sannsynlig at etablering av et regionfelt vil få noen vesentlig innvirkning på områdets gaupebestand. Det må imidlertid tas forbehold om at det kan finnes viktige yngleområder innenfor de aktuelle områdene, og vi kjenner ikke effektene av forstyrrelser av gaupe i denne perioden.

HJORTEVILT

ET VALG av Holmsjø- eller Gråfjell-alternativet vil påvirke viktige vinterbeiteområder for elg. Skadevirkningene vil i stor grad være avhengige av hvordan Forsvaret velger å benytte de aktuelle områdene. Med dagens planlagte bruk, som inkluderer større vinterøvelser i lavereliggende deler av terrenget, kan skadevirkningene bli betydelige og gi ringvirkninger i store områder. Minst 140-150 dyr vil ha sine vinterbeiteområder innenfor regionfeltene.

For samtlige tre alternativer finnes det gode sommerområder for elg. Dette betyr at det innenfor et konsentrert målområde, hvor en større del av vegetasjonen blir fysisk påvirket, vil bli et redusert beitetilbud for elg. Imidlertid er ikke de beste sommerbeitene innenfor noen av de aktuelle målområdene, fordi disse finnes i de lavereliggende deler av terrenget.

Vi kan ikke utelukke at det vil bli en reell nedgang i bæreevnen innenfor et regionfelt, uten at det er mulig å tallfeste dette spesielt.

Rovvilt:

Skadereduserende tiltak

VI KJENNER fortsatt lite til bjørnens terskelnivå for ulike typer forstyrrelser. De skadereduserende tiltak som foreslås i tilknytning til bjørnens hi-lokaliteter er derfor forsøksvise. Det samme gjelder for så vidt også skadereduserende tiltak overfor gaupe. For ulv er det bare foreslått skadereduserende tiltak ved eventuelle hi-lokaliteter. Dette innebærer imidlertid at det opprettes et operativt system som gir mulighet for å avdekke slike lokaliteter. I normale snøvintre har de sentrale delene av alle tre aktuelle områder en lav tetthet av elg og rådyr, i tillegg er den menneskelige aktivitet i disse områdene generelt høyere enn det vi i dag finner i ulvens utbredelsesområde. Vi antar derfor at ingen av de tre foreslåtte RØ-områdene er aktuelle som helårsområder for ulv, men at en økt utbredelse av ulv kan skje inn i Gravberget-området sommers tid.

Veier bør legges lavt

Generelt gjelder at alle nye permanente veier som bygges legges i lavereliggende deler av terrenget. Nye veier med høy bruksfrekvens bør unngås langs åsrygger.

Det bør foretas spørreregistreringer for å avdekke hi-lokaliteter for bjørn, og all aktivitet bør unngås nærmere enn 1 km fra kjente aktive hi, eller i områder hvor man vet det er hi. Dette tiltaket vil imidlertid avhenge i stor grad av snø-/sporingforhold, og ressursene som settes inn.

Menneskelig aktivitet

I gode hi-lokaliteter for bjørn bør den menneskelige aktivitet reduseres mest mulig. Hvis menneskelig aktivitet er unngåelig, bør den starte på den tid da bjørnene normalt velger hi om høsten, slik at bjørnene selv kan velge å unngå slike områder. All aktivitet vinterstid bør begrenses til faste traseer. Større øvelser vinterstid med aktivitet utenfor faste traseer forutsetter at aktive hi innenfor feltet lokaliseres.

Organisk avfall

Etablering av nye veier bør holdes på et minimum. Den militære aktivitet må ikke i noen tilfeller føre til tilgang på organisk avfall for rovvilt, slik at for eksempel bjørner forbinder mennesker med mat.

Stoffet er hentet fra

NINA Oppdragsmelding 405

Reidar Andersen, John Linnell, Jon Swenson;

«Hovedrapport - Regionfelt Østlandet. Tema Hjortevilt og Rovvilt».

I serien av rapporter som danner bakgrunn for hovedrapporten inngår:

NINA Oppdragsmelding 412

Menneskelig aktivitets innvirkning på klauvvilt og rovvilt.

NINA Oppdragsmelding 413

Hvor sårbare er bjørner for forstyrrelser i hiperperioden? En litteraturoversikt.

NINA Oppdragsmelding 414

Gaupe og rådyr i østre deler av Hedmark.

NINA Oppdragsmelding 415

Trekk og områdebruk hos elg i østre deler av Hedmark.

NINA Oppdragsmelding 416

Brunbjørnens arealbruk i forhold til menneskelig aktivitet.

NINA Oppdragsmelding 417

Ulv i Hedmark.

NINA Oppdragsmelding 418

Fordeling av gaupas mindre byttedyr i østre Hedmark.

NINA Oppdragsmelding 419

Menneskelig aktivitets innvirkning på klauvvilt og rovvilt; en bibliografi.

NINA Oppdragsmelding 406: Taksering av reinbeiter i Rendalen.